

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

ЗМІСТ

- [Промислові зразки](#)
 - [Знаки для товарів та послуг](#)
 - [Географічне зазначення](#)
 - [Наукове відкриття](#)
 - [Топографії інтегральної мікросхеми](#)
 - [Комерційна таємниця та "ноу-хау"](#)
 - [Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності та ліцензування](#)
-

ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ

Промисловий зразок - результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання.

Зазвичай, поняття "промисловий зразок" поширюють на зовнішній вигляд виробу, отриманого у промисловий або кустарний спосіб. Тут важливо розрізняти поняття "промисловий зразок" і поняття "твір ужиткового мистецтва", що є об'єктом авторського права.

Об'єкти промислового зразка

Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок, розфарбування або будь-яке їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

Не можуть бути об'єктами промислових зразків:

- об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм);
- промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди (естакади, греблі, градирні, димові труби тощо);
- друкована продукція як така (але типографські шрифти, орнаменти можуть бути промисловими зразками);
- об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних до них речовин тощо, наприклад, фонтани та феєрверки.

Умови надання правової охорони

Умовами патентоспроможності промислового зразка є:

- новизна;
- промислова придатність.

Промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки або якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Промисловий зразок визнається промислово придатним, якщо його може бути використано в промисловості або в іншій сфері діяльності.

Охоронний документ

Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом.

Патент видається під відповідальність його власника без гарантії чинності патенту.

Обсяг правової охорони визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, представлених на зображенні (зображеннях) виробу.

Тлумачення ознак промислового зразка повинно здійснюватися в межах його опису.

Термін дії патенту на промисловий зразок спливає через п'ятнадцять років від дати подання заявки на промисловий зразок в установленому законом порядку.

Порядок отримання патенту

1. Оформити заявку власними силами, або із залученням відповідних фахівців.
2. Подати до Укрпатенту заявку та документ про сплату відповідного збору (разом або не пізніше двохмісячного терміну).
3. В разі позитивного рішення подати до Укрпатенту документ про сплату держмита за видачу патенту. Після цього здійснюється публікація відповідних відомостей в Офіційному бюлетені "Промислова власність". Одночасно з публікацією здійснюється державна реєстрація патенту на промисловий зразок.

Заявка за промисловий зразок складається з таких документів:

- заява встановленого зразка;
- комплект зображень виробу (плоскі та/або об'ємні), що дають повне уявлення про його зовнішній вигляд;
- опис промислового зразка;
- креслення, схему, карту (якщо необхідно);
- додаткові документи (при необхідності).

Дострокове припинення дії патенту

- за бажанням власника патенту на підставі його заяви;
- в разі несплати або несвоєчасної сплати щорічного збору за підтримання

чинності патенту.

Патент може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі:

- невідповідності запатентованого промислового зразка умовам патентоспроможності;
- наявності у сукупності суттєвих ознак промислового зразка ознак, яких не було у поданій заявці;
- видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

Дострокове припинення дії патенту відбувається з дати публікації відповідних відомостей в Офіційному бюлетені "Промислова власність".

Права, що впливають з патенту

Патент на промисловий зразок надає його власнику виключне право використовувати промисловий зразок за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів, та забороняти його використання всім іншим особам без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається відповідно до закону порушенням прав, що надаються патентом.

Права, що впливають з патенту, діють з дати публікації відомостей про його видачу за умови сплати річного збору за підтримання чинності патенту.

Правова охорона промислового зразка починає діяти з дати публікації відомостей про видачу патенту на промисловий зразок в Офіційному бюлетені "Промислова власність".

Після закінчення терміну дії патенту автору залишаються його особисті немайнові права.

Патентування за кордоном

Процедура патентування промислового зразка в іноземних державах подібна до процедури патентування винаходу або корисної моделі.

Як правило, користуються Гаазькою угодою.

[повернутись до змісту](#)

ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Знак для товарів та послуг (торговельна марка, товарний знак) - позначення, що служить для відокремлення товарів (послуг) одного виробника (постачальника) від однорідних товарів та послуг інших виробників (постачальників).

Об'єкти знаків для товарів та послуг

Об'єктами знаків для товарів та послуг можуть бути такі види позначень:

- словесні у вигляді слів або сполучення літер;
- зображувальні у вигляді графічних композицій на площині;
- об'ємні у вигляді просторових композицій;
- будь-які поєднання вищезазначеного.

знаки для товарів та послуг можуть бути виконані в будь-якому кольорі або поєднанні кольорів.

Також до знаків для товарів та послуг відносяться позначення:

- звукові;
- візуальні;
- позначення кольором або поєднанням кольорів;
- позначення ароматом (визнають деякі країни).

Необхідною умовою реєстрації таких знаків для товарів та послуг є наявність технічних можливостей внесення їх до Реєстру.

Не можуть бути визнані знаками для товарів та послуг такі види позначень:

- державна символіка;
- офіційні назви держав;
- найменування міжнародних організацій тощо;
- офіційні клейма і печатки;
- нагороди та інші відзнаки.

Вказані позначення можуть бути включені до знаку як елемент без охорони за згодою відповідної установи.

Також не визнаються в якості знаків для товарів та послуг такі позначення

- які не мають розрізняльної здатності або її втратили;
- які складаються лише із загальноновживаних позначень товарів (послуг);
- загальноновживані символи і терміни;
- які вказують тільки на характеристики товарів (послуг), наприклад, ціна, вага тощо;
- неправдиві, що вводять в оману;
- схожі на інші знаки для товарів та послуг настільки, що їх можна сплутати;
- що відтворюють промислові зразки, відомі об'єкти авторського права і суміжних прав, прізвища, псевдоніми відомих людей, підписи тощо без їх згоди.

Знак для товарів та послуг може розміщуватись:

- безпосередньо на товарі;
- на упаковці товару;
- в діловій документації;
- в рекламних матеріалах тощо.

Значення торговельної марки для підприємства

Основна функція знаку для товарів та послуг - економічна. Ця функція складається з таких компонентів:

- інформаційна;
- розрізняльна;
- рекламна.

Знак для товарів та послуг відображає інформацію про якість товару або послуги, а також їх виробника.

Знак для товарів та послуг здатний привертати увагу споживачів до товарів або послуг і тому відіграє головну роль у рекламній стратегії фірми.

За допомогою знаку для товарів та послуг створюється образ фірми. Позитивні емоції від вдалої покупки тісно пов'язуються у свідомості споживача з певним ЗТП та стимулюють подальшу споживчу активність.

Знак для товарів та послуг може бути оцінений як нематеріальний актив підприємства і виступати як самостійний товар.

Потреба в охороні знаків для товарів та послуг

Проблемою багатьох країн світу є боротьба з виробництвом та розповсюдженням контрафактної продукції. Відомі випадки незаконного використання відомих ЗТП недобросовісними конкурентами.

Правова охорона ЗТП перешкоджає намірам здійснювати недобросовісну конкуренцію. Знаки для товарів та послуг, що охороняється законом, захищає інтереси не тільки виробника і споживача, але й інтереси суспільства в цілому.

Типові конфліктні ситуації навколо використання знаків для товарів та послуг

1. Підприємство довгий час успішно працює під незареєстрованою торговельною маркою, виробляючи якісний товар або надаючи високоякісні послуги. У цьому разі воно може стати об'єктом недобросовісної конкуренції, оскільки будь-яка фізична або юридична особа може зареєструвати цю торговельну марку на своє ім'я, придбавши тим самим не тільки репутацію підприємства, але й його торговельну марку. При цьому новоз'явлений "власник" матиме ще й право притягнути дійсного власника торговельної марки до цивільної або кримінальної відповідальності за незаконне використання колишнього свого, а тепер уже чужого позначення.
2. Підприємство у своїй комерційній діяльності використовує торговельну марку, що належить іншій особі. У цьому випадку воно, навіть якщо це зроблено несвідомо, ризикує стати порушником прав законного власника цієї торговельної марки із всіма наслідками, що з цього випливають, включаючи обов'язки відшкодування збитків, що нанесені незаконним використанням позначення.

3. Після кількох років роботи на ринку підприємство через внутрішні протиріччя поділяється на декілька фірм або підприємств, які займають одне і те саме місце на ринку. Через це колишні партнери стають конкурентами, при цьому кожний з них вважає себе правонаступником і претендує на вже відому споживачу торговельну марку.

Таким чином, ігнорування процедури набуття прав на торговельну марку може призвести до суттєвих матеріальних і моральних збитків, що в багато разів перевищують витрати на отримання охоронного документа.

Порядок одержання охоронного документа на знак для товарів та послуг

Охоронним документом є свідоцтво.

Якщо підприємство має серйозний намір працювати на українському ринку, то після розроблення знаку для товарів та послуг, до початку широкомасштабної рекламної компанії, слід його зареєструвати.

Юридичні або фізичні можуть отримати виключне право на території України на словесне, зображувальне або комбіноване позначення тільки шляхом його реєстрації як знаку для товарів та послуг. Заявка на реєстрацію торговельної марки подається до Укрпатенту.

Склад заявки:

- заява встановленого зразка;
- зображення знака;
- опис знака;
- перелік товарів або послуг, для яких реєструють знак;
- додаткові документи (при необхідності).

Важливо пам'ятати, що користувач знаку для товарів та послуг має право виробляти товари або надавати послуги лише в межах заявлених класів.

Спрощена схема проходження заявки наступна:

1. Оформлена заявка подається заявником до ДП "Український інститут промислової власності" (Укрпатент).
2. Встановлюється дата подання заявки.
3. Здійснюється формальна експертиза заявки.
4. Здійснюється кваліфікаційна експертиза заявки.
5. Здійснюється державна реєстрація торговельної марки.

Після позитивного висновку кваліфікаційної експертизи заявнику надсилається рішення про реєстрацію знаку для товарів та послуг, і за надходженням документа про сплату державного мита за видачу свідоцтва здійснюються публікація про його видачу в офіційному бюлетені "Промислова власність" і державна реєстрація цієї торговельної марки.

У місячний строк після державної реєстрації торговельної марки видається охоронний документ - свідоцтво особі, яка має право на його одержання. Свідоцтво надає власнику виключне право користуватися й розпоряджатися

торговельною маркою за своїм розсудом. Середній строк від подачі заявки до отримання свідоцтва на сьогодні складає 20...22 місяці.

Термін дії охоронного документа

Термін дії свідоцтва становить 10 років від дати подання заявки і може бути продовжений за клопотанням власника свідоцтва, поданим протягом останнього року дії свідоцтва, щоразу на 10 років.

Перелік класів товарів та послуг може бути змінений під час перереєстрації знаку.

Дія свідоцтва може бути припинена достроково:

- у разі несплати збору за продовження строку його дії, при цьому дія свідоцтва припиняється з першого дня строку дії свідоцтва, за який збір не сплачено;
- за рішенням суду у зв'язку з перетворенням знаку для товарів та послуг в позначення, що стало загальновідомим як позначення товарів і послуг певного виду після дати подання заявки;
- за рішенням суду в разі невикористання знаку для товарів та послуг протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва або від дати, коли використання позначення було припинено;
- за клопотанням власника свідоцтва про відмову від свідоцтва.

Крім того, свідоцтво може бути визнано в судовому порядку недійсним у разі:

- невідповідності зареєстрованого знаку для товарів та послуг умовам надання правової охорони;
- наявності у свідоцтві елементів зображення знаку для товарів та послуг та переліку товарів і послуг, яких не було в поданій заявці.

Слід мати на увазі, що після трьох років від дати припинення дії свідоцтва, недобросовісні конкуренти можуть зареєструвати на своє ім'я знак для товарів та послуг колишнього власника, маркувати ним свої товари (послуги), при цьому якість товару (послуги) може не відповідати якості товарів (послуг) підприємства - колишнього власника позначення. Від таких дій може постраждати як споживач, що придбає неякісну продукцію, так і колишній власник знаку для товарів та послуг, який втрачає свою репутацію.

Попереджувальне маркування

Власник зареєстрованого знака для товарів і послуг (тобто на основі отриманого свідоцтва) має право проставляти поряд із знаком попереджувальне маркування, яке вказує на те, що цей знак зареєстровано в Україні.

[повернутись до змісту](#)

ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ

Основні поняття про географічне зазначення

В загальному розумінні **географічне зазначення** - це повідомлення, яке вказує на те, що даний продукт походить із даного географічного району.

Паризька конвенція замість терміну "географічне зазначення" використовує такі терміни:

- **Зазначення джерела** - це деякий вислів або позначення, яке використовується для того, щоб показати, що товар або послуга походять із країни, регіону або місцевості, де ця продукція виробляється (наприклад, "Зроблено в Японії").
- **Найменування місця походження** - це географічне зазначення країни, регіону або місцевості, яке служить повідомленням того, що товар походить саме звідти і що його характерні властивості виключно або значною мірою обумовлені географічним середовищем, включаючи природний та/або людський фактор (наприклад, "Шампанське").

Реєстрація та отримання права на використання географічного зазначення

Власником географічного зазначення є держава.

Правова охорона географічного зазначення надається на підставі його реєстрації і діє безстроково від дати його реєстрації.

Державну реєстрацію географічного зазначення здійснює Укрпатент.

Заявка про реєстрацію географічного зазначення повинна стосуватись лише одного географічного зазначення.

Держава реалізує своє право власності на географічного зазначення, надаючи право на його використання іншим особам.

Реєстрація права на використання засвідчується свідоцтвом, що діє протягом 10 років від дати подання заявки.

Право на використання зареєстрованого географічного зазначення мають виробники, які виробляють відповідний товар або надають послугу.

Заявники

Заявниками про реєстрацію географічного зазначення можуть бути:

- особа чи група осіб, які в заявленому місці виробляють товар, характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем;
- асоціації споживачів;
- установи, що мають безпосереднє відношення до вироблення чи вивчення відповідних продуктів, виробів, технологічних процесів або географічних місць.

Склад заявки

- заява про реєстрацію;
- заявлена назва місця походження товару;
- назва товару;
- назва та межі географічного місця, де виробляється товар і з яким пов'язуються особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики товару;
- опис особливих властивостей товару, певних якостей, репутації або інших характеристик товару;
- дані щодо використання заявленого кваліфікованого зазначення походження товару на етикетці та при маркуванні товару;
- дані про взаємозв'язок особливих властивостей, певних якостей, репутації або інших характеристик товару з природними умовами та/або людським фактором вказаного географічного місця.
- документ, який підтверджує, що заявник виробляє товар, для якого просить зареєструвати назву місця його походження;
- висновок спеціально уповноваженого органу про те, що особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару, зазначені в заявці, об'єктивно зумовлені чи пов'язані з природними умовами та/або людським фактором вказаного географічного місця виготовлення товару;
- висновок спеціально уповноваженого органу щодо меж географічного місця.

Права власника свідоцтва

Власник свідоцтва має право:

- використовувати зареєстроване кваліфіковане зазначення походження товару;
- вживати заходів щодо заборони неправомірного використання кваліфікованого зазначення походження товару особами, які не мають на це права;
- вимагати від осіб, які порушили його права, припинення цих порушень і відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку.

Власник свідоцтва не має права:

- видавати ліцензію на використання кваліфікованого зазначення походження товару;
- забороняти (перешкоджати) спеціально уповноваженим органам здійснювати контроль за наявністю в товарі особливих властивостей та інших характеристик, на підставі яких зареєстровано кваліфіковане зазначення походження товару та/або право на його використання.

Реєстрація права на використання кваліфікованого зазначення походження товару не обмежує прав інших осіб на реєстрацію їх прав на його використання.

[повернутись до змісту](#)

НАУКОВЕ ВІДКРИТТЯ

Наукове відкриття - встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, що вносить докорінні зміни в рівень наукового пізнання.

Підстави набуття прав на наукове відкриття

Права на наукове відкриття набуваються на підставі:

- державної реєстрації прав на наукове відкриття в установленому законом порядку;
- рішення суду щодо встановлення автора наукового відкриття.

Обсяг правової охорони щодо наукового відкриття визначається формулою наукового відкриття. Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису наукового відкриття та відповідних матеріалів, які його ілюструють.

Засвідчення отримання права інтелектуальної власності на наукове відкриття

Отримання права на наукове відкриття підтверджується **дипломом**.

Факт вчинення наукового відкриття в організації, де працює автор, засвідчується **свідоцтвом**.

Умови надання правової охорони

Наукове відкриття вважається охороноздатним, якщо:

- воно є невідомим;
- вносить докорінні зміни в рівень наукового пізнання;
- його суть його сформульована і доведена.

Не є охороноздатним для отримання прав такі відкриття:

- географічні;
- археологічні;
- палеонтологічні;
- корисних копалин;
- в галузі суспільних наук.

Об'єкти наукового відкриття

Об'єктами наукового відкриття можуть бути:

- **закономірність** - об'єктивно існуючий істотний стабільний зв'язок між

явищами або властивостями матеріального світу;

- **властивість** - об'єктивно існуюча якісна сторона об'єкта матеріального світу;
- **явище** - об'єктивно існуюча форма прояву сутності об'єкта матеріального світу.

Не можуть бути об'єктами наукового відкриття:

- окремі факти, окремі залежності, а також закономірності, властивості та явища матеріального світу, які не вносять корінних змін у рівень наукового пізнання;
- гіпотези, зокрема допустимі уявлення про будову матерії, про походження планет, корисних копалин, про існування різних силових полів тощо;
- рішення математичних задач, встановлення абстрактних числових залежностей, докази математичних теорем тощо;
- результати, які уточнюють уже відомі положення, наприклад форми небесних тіл, їх орбіти і т.п.;
- результати науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт, які стосуються створення різних нових технологічних процесів, конструкцій машин і приладів, нових матеріалів і лікувальних засобів (їх властивостей, способів лікування хвороб, штамів мікроорганізмів і т.п.);
- виявлення і виведення нових сортів рослин, порід тварин і штамів мікроорганізмів;
- наукові теорії та математичні методи.

Право на отримання диплома та свідоцтва

Право на отримання диплома на наукове відкриття має автор або його правонаступник.

Якщо наукове відкриття скоєно двома або більше авторами незалежно один від одного, то право на отримання диплома належить заявнику, який має більш ранню дату пріоритету відкриття, за умови, що подана ним заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за не прийнято рішення про відмову в державній реєстрації прав на наукове відкриття, можливості оскарження якого вичерпані.

Право на отримання свідоцтва на наукове відкриття має організація, в якій було здійснено наукове відкриття.

Заявка

Заявка на наукове відкриття подається:

- автором (співавторами) наукового відкриття;
- організацією, у якій було здійснене наукове відкриття, з зазначенням автора наукового відкриття;
- правонаступником автора, якщо заявка не може бути представлена автором наукового відкриття.

Заявка повинна стосуватися одного наукового відкриття.

Заявка складається державною мовою і повинна містити:

- заяву про видачу диплома (свідоцтва);
- опис наукового відкриття;
- формулу наукового відкриття;
- матеріали, які ілюструють наукове відкриття, якщо на них є посилання в описі;
- реферат.

Порушення прав на наукове відкриття

Порушенням прав на наукове відкриття визнається:

- привласнення авторства;
- примус до співавторства;
- розголошення в порушення встановленого порядку, у тому числі без згоди автора, змісту наукового відкриття до дати опублікування його пріоритету;
- включення в число співавторів осіб, які не брали творчої участі в здійсненні наукового відкриття.

[повернутись до змісту](#)

ТОПОГРАФІЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МІКРОСХЕМИ

Інтегральна мікросхема - мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

Топографія інтегральної мікросхеми - зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними.

Умови надання правової охорони

Міжнародна та вітчизняна практика свідчить, що правова охорона топографії інтегральної мікросхеми має подвійну природу. Вона має ознаки правової охорони:

- об'єкту промислової власності;
- об'єкту авторського права.

Топографія інтегральної мікросхеми відповідає умовам охороноздатності, якщо вона є оригінальною.

Топографія інтегральної мікросхеми визнається оригінальною, якщо вона:

- не створена шляхом прямого відтворення (копіювання) іншої топографії інтегральної мікросхеми;
- має відмінності, що надають їй нові властивості;
- не була відомою у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки або до

дати її першого використання.

Не може бути визнана оригінальною топографія інтегральної мікросхеми, заявка на реєстрацію якої подана пізніше ніж через 2 роки від дати її першого використання

Потреба в правовій охороні топографії інтегральної мікросхеми визначається такими обставинами:

- великі капіталовкладення в розробку;
- відносна простота копіювання.

Охоронний документ

Охоронним документом є свідоцтво.

Обсяг прав на топографію інтегральної мікросхеми визначається зображенням ТІМС на матеріальному носії (креслення, фотографія і т.п.).

Порядок отримання свідоцтва:

- Оформлення заявки.
- Подання заявки до Укрпатенту.
- Встановлення дати подання заявки.
- Проведення експертизи, яка має статус науково-технічної.
- Реєстрація топографії інтегральної мікросхеми в разі винесення позитивного рішення.
- Одночасно з реєстрацією здійснюється публікація відомостей про видачу свідоцтва.
- Видача свідоцтва заявнику.

Реєстрація топографії інтегральної мікросхеми здійснюється під відповідальність заявника за її охороноздатність.

Термін дії свідоцтва становить 10 років з дати подання заявки, або з дати першого використання (якщо пройшло не більше 2 років до дати подання заявки).

Термін дії свідоцтва не продовжується.

Збір за підтримання чинності свідоцтва не стягується.

Використання топографії інтегральної мікросхеми без згоди власника

- на борту іноземного транспортного засобу, який тимчасово знаходиться на території України (на суходолі, в територіальних водах або в повітряному просторі) або для потреб такого транспортного засобу;
- без комерційної мети;
- з науковою метою або для навчання;
- в порядку експерименту;
- за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія, епізоотія тощо) з повідомленням про таке використання власника прав на топографію

ІМС одразу як це стане практично можливим та виплатою йому відповідної компенсації.

З метою забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства КМУ може дозволити використання зареєстрованої ТІМС визначеній ним особі без згоди власника у разі його безпідставної відмови видати ліцензію на її використання. Рішення КМУ може бути оскаржене в суді.

[повернутись до змісту](#)

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ТА "НОУ-ХАУ"

Комерційна таємниця - це технічна, комерційна, організаційна чи будь-яка інша інформація, здатна підвищити ефективність виробництва або будь-якої іншої суспільно корисної діяльності чи забезпечити будь-який інший позитивний ефект. Тому власник комерційної таємниці, безумовно, має право на захист її від неправомірного використання.

Незважаючи на високу і безупинно зростаючу значимість цього об'єкта інтелектуальної власності для підприємницької діяльності, на цей час немає окремого закону України про охорону комерційної таємниці. З цієї причини охоронних документів на неї ніхто не видає. До того ж виявити неправомірне використання такої інформації та встановити порушення прав і порушника дуже складно.

Частково правова охорона комерційної таємниці може бути здійснена в рамках Цивільного та Кримінального кодексів України, Законів України "Про інформацію", "Про науково-технічну інформацію", "Про підприємства України", "Про недобросовісну конкуренцію" у частині, що стосується нерозкритої інформації. Однак варто мати на увазі, що нерозкрита інформація може бути об'єктом правової охорони доти, доки вона зберігає свою конфіденційність.

Охорона такої інформації може здійснюватися застосуванням заходів, що гарантують збереження її конфіденційності. Умови конфіденційності, зокрема, можуть визначатися договором.

Ця проблема ускладнюється і тим, що виявити неправомірне використання цієї інформації майже неможливо, встановити порушення і порушника також непросто.

Але це зовсім не означає, що така нерозкрита інформація взагалі не підлягає опису чи будь-якій іншій фіксації на матеріальному носії таким чином, щоб не була розголошена її сутність.

Одним з варіантів фіксації подібної інформації типу є "ноу-хау", завдяки чому можливе пропонування цієї інформації потенційним покупцям.

"Ноу-хау" - об'єкт ліцензійного договору, що не є загальновідомим і практично застосованим у виробничій та господарській діяльності, який становить:

- різного роду технічні знання і досвід, що не мають правової охорони, включаючи методи, способи і навички, необхідні для проведення

проектування, розрахунків, будівництва або виготовлення будь-яких об'єктів або виробів, науково-дослідних, дослідно-конструкторських, пусконаладжувальних та інших робіт;

- розробки і використання технологічних процесів;
- суміші і рецепти матеріалів, речовин, сплавів і т. д., методи і способи лікування, пошуку і видобутку корисних копалин;
- знання і досвід адміністративного, економічного, фінансового або іншого порядку.

Ознаки комерційної таємниці

- інформація в цілому або у визначеній формі і сукупності її складових є невідомою і не є легкодоступною для осіб, що звичайно мають справу із суміжними видами інформації.
- інформація повинна мати комерційну цінність, тобто визначену або потенційну ринкову вартість.
- склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, визначає керівником підприємства (іншого суб'єкта підприємництва).
- відомостями, що складають комерційну таємницю, не можуть бути відомості, які складають державну таємницю.
- відомості, що складають комерційну таємницю, не повинні бути об'єктами авторських і патентних
- при визначенні складу й обсягу комерційної таємниці, необхідно виключати відомості, передбачені законодавством;
- власник інформації повинен вживати належних заходів по охороні інформації, визначеної як комерційна таємниця підприємства.
- термін правової охорони комерційної таємниці обмежується періодом дії сукупності факторів, коли така інформація: має комерційну цінність, невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а власник інформації вживає належних заходів до охорони її таємності.

Об'єкти, які не можуть бути визнані комерційною таємницею

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;
- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;
- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню.

[повернутись до змісту](#)

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Комерціалізація об'єкту права інтелектуальної власності - це процес перетворення його у ринковий товар з метою отримання прибутку або іншої комерційної вигоди.

Найчастіше комерціалізація може бути реалізована в такі способи:

- використання об'єкту права інтелектуальної власності у власній господарській діяльності;
- продаж об'єкту права інтелектуальної власності;
- дарування об'єкту права інтелектуальної власності або передача його у спадок;
- внесення об'єкту права інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства як нематеріальний актив
- передача прав на використання об'єкту права інтелектуальної власності іншим юридичним або фізичним особам (найчастіше шляхом ліцензування).

Основні поняття про ліцензування

Ліцензія (лат. "licentia" право, дозвіл) - надання за визначену винагороду (у встановленому порядку і на визначених умовах) прав на використання винаходів, промислових зразків, товарних знаків, захищених охоронними документами в Україні і за кордоном, і/або "ноу-хау" (чи інших науково-технічних досягнень) юридичним чи фізичним особам (громадянам).

Ліцензіар (продавець) - країна, фірма або людина, яка продає ліцензію, тобто юридична або фізична особа, що дає дозвіл на використання винаходу або іншого науково-технічного досягнення (досвіду).

Ліцензіат - країна, фірма або людина, яка здобуває ліцензію, тобто юридична або фізична особа, якій наданий дозвіл на використання винаходу або іншого науково-технічного досягнення (досвіду).

Ліцензійний договір - це консенсуальний і двосторонній договір, у якому ліцензіар зобов'язується передати право на використання об'єкта інтелектуальної власності іншій особі (ліцензіатові), що приймає на себе обов'язок виплачувати ліцензіарові обговорені договором платежі і виконувати інші дії, передбачені договором.

Ліцензійна винагорода - грошова сума, виплачувана Ліцензіатом на користь Ліцензіара за передані першому по ліцензійній угоді права на використання визначеного винаходу або науково-технічного досвіду.

Зазвичай, перед укладанням ліцензійної угоди укладають угоду **опційну**. Це - своєрідний договір про наміри. В опційній угоді регламентуються питання

ціноутворення, ознайомлення з об'єктом майбутньої ліцензійної угоди, питання конфіденційності тощо.

Основні цілі продажу ліцензій:

- отримати гарантований прибуток;
- компенсувати грошові витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
- завоювати частину ринку;
- обмежити кількість конкурентів;
- придбати партнера для подальшої спільної діяльності;
- отримати сприятливий податковий режим завдяки уступці ліцензії.

Вочевидь, кінцева дата терміну дії ліцензійної угоди не повинна перевищувати кінцевої дати терміну дії охоронного документу на об'єкт права інтелектуальної власності - об'єкта ліцензійної угоди. Зазвичай, після завершення терміну дії ліцензійної угоди всі права повертаються власнику об'єкту ліцензійної угоди.

Для розвитку міжнародних економічних зв'язків характерне розширення обміну науково-технічними досягненнями шляхом торгівлі ліцензіями, причому це йде швидше, ніж торгівля звичайними товарами .

Форми реалізації технологій на світовому ринку різні. У проекті "Міжнародного кодексу поведінки у сфері передачі технологій", розробленому в рамках ЮНКТАД, сформульовано такий перелік угод, що складаються у разі:

- передачі, продажу або надання за ліцензію прав на всі об'єкти промислової власності (включаючи передачу ліцензіаром не тільки винаходів, але знань, технічного досвіду, таємниць виробництва тощо);
- надання "ноу-хау" і технічного досвіду;
- надання технологічних знань, необхідних для різних видів виробничої діяльності;
- промислової та технічної співпраці в частині, що стосується технічного змісту машин, обладнання, напівфабрикатів і матеріалів;
- надання інжинірингових послуг;
- передачі технології в рамках науково-технічної і виробничої кооперації;
- передачі технології в рамках інвестиційної співпраці.

Класифікація ліцензій

Ліцензії можна класифікувати за багатьма критеріями. Зокрема, це:

- обсяг прав, що передаються;
- спосіб виплати ліцензійної винагороди;
- наявність охоронного документу
- фактор добровільності
- залежність.

Класифікація за обсягом переданих прав

В залежності від обсягу прав, що отримує ліцензіат, ліцензії, зазвичай, поділяють на:

- повні;
- виключні;
- одиничні;
- прості (невиключні);

Повні ліцензії передбачають передачу ліцензіатові монопольних прав на використання об'єкту права інтелектуальної власності у всьому їх обсязі й економічно рівнозначні продажу патенту. У діловій практиці вони зустрічаються порівняно рідко й в основному тоді, коли дрібні фірми й окремі особи уступають свої права великим компаніям. Є певна аналогія з генеральною довіреністю на автомобіль.

За **виключною** ліцензією продавець (ліцензіар) надає продавцю (ліцензіатові) виключне право використання об'єкта угоди, а сам позбавляється права як на видачу, так і (в принципі) на самостійне використання об'єкта угоди.

Одинична ліцензія також передбачає передачу прав лише одному ліцензіату, але ліцензіар зберігає за собою право на самостійне використання об'єкту ліцензійної угоди.

Однак права, надані за виключною або одиничною ліцензією, можуть обмежуватися різними способами:

- предметом ліцензії може бути в одному випадку тільки виробництво виробу, а в іншому - і виробництво, і продаж виробу (що частіше на практиці);
- використання об'єкта ліцензії може бути обмежене територіальне, тобто поширюється тільки на визначену територію;
- кількісне обмеження (точно встановлений річний випуск - обсяг використання).

Вибір типу ліцензії залежить від обсягу ринку країни продажу, характеру технології і господарської кон'юнктури. У країни з невеликим внутрішнім ринком видаються звичайно виключні та одиничні ліцензії, тому що деякі з ліцензіарів можуть лише почати на ньому непотрібну конкуренцію і збити ціни, що відіб'ється і на обсязі винагороди. Крім того, вказані ліцензії даються на товари з тривалим терміном морального та фізичного старіння.

За договором про **просту** (невиключну) ліцензію Ліцензіар (продавець) дозволяє Ліцензіатові (покупцю) в обговорених межах використовувати об'єкт угоди, але залишає за собою право як самому використовувати його, так і видавати на тих же умовах ліцензії третім особам.

Прості (невиключні) ліцензії видаються на недовго живучі товари, товари масового попиту або в країни з ємним внутрішнім ринком. У цьому випадку декілька ліцензіатів швидше освоюють ринок.

Класифікація за способом виплати ліцензійної винагороди

У світовій практиці застосовуються різні види ліцензійних платежів (винагород), які поряд з ціною ліцензії суттєво впливають на ефективність ліцензійної угоди. Звичайно застосовують наступні види ліцензійних винагород:

- паушальний платіж;
- роялті;
- комбінований.

Паушальна схема передбачає сплату первісного платежу (твердо зафіксованої в угоді одноразової суми) для покриття витрат по ліцензійній угоді повністю (або частково), витрат по проведенню НДР, ДКР по об'єкту угоди (наприклад, може бути в розстрочку - 50% після підписання угоди, 40% - після поставки обладнання і передачі технічної документації та 10% - після пуску обладнання);

Платежі **роялті** - періодичні або поточні відсоткові відрахування за визначений період експлуатації, за визначену кількість продукції або переробленої сировини тощо. Це найбільш розповсюджений вид платежу, ставка якого коливається, як правило, в межах 1-12% від вартості проданої продукції, частіше 2-6%.

Як база роялті можуть бути використані такі показники:

- продажна ціна продукції, виготовленої за ліцензією;
- поточні витрати на виробництво продукції за ліцензією;
- прибуток, отриманий в результаті використання об'єкта ліцензії (дуже сумнівний показник);
- обсяги виробництва продукції за ліцензією тощо.

Комбіновані платежі - виплата ліцензійної винагороди шляхом поєднання одноразових (паушальних) платежів з періодичними на базі роялті. У цьому випадку комерційні умови ліцензійного договору, що визначаються на базі роялті, передбачають виплату ліцензіатом на початковому етапі реалізації договору певної фіксованої суми, яка необхідна ліцензіару для компенсації витрат, пов'язаних з підготовкою та передачею технічної документації, а також витрат на рекламу, підготовку договору тощо. Даний вид платежів дозволяє максимально враховувати взаємні інтереси сторін і найчастіше застосовується у міжнародних ліцензійних угодах.

Класифікація за наявністю охоронного документу

За наявністю охоронного документу на об'єкті права інтелектуальної власності ліцензійні договори поділяються на патентні і безпатентні.

До **патентних** відносяться договори, які передбачають передачу прав на використання захищених патентами або свідоцтвами об'єктів промислової власності (винаходів, промислових зразків, товарних знаків).

В рамках **безпатентних** ліцензійних договорів здійснюється передача прав на такі науково-технічні досягнення і досвід, на які не видаються патенти ("ноу-хау", послуги типу "інжиніринг" - роботи технічного, економічного і комерційного характеру).

Класифікація за фактором добровільності

Бувають ліцензії **добровільні** (по прямій двосторонній угоді) і **примусові** (наприклад, якщо патентовласник не здійснив свій винахід протягом звичайно не менше 3 років з моменту видачі патенту, то компетентний орган надає право зацікавленим особам використовувати винахід, за що вони вносять патентовласнику визначену плату). Також класифікують відкриті, обов'язкові.

Класифікація за залежністю

Ліцензії бувають первинні та залежні.

Ліцензія **залежна** (субліцензія) - ліцензія, яка видана Ліцензіатом (покупцем) іншій особі на право використання винаходу від імені Ліцензіата, що володіє повною або винятковою ліцензією, якщо така видача не суперечить умовами ліцензійної угоди.

[повернутись до змісту](#)